

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА ДОПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УГОРЩИНІ

Леврінц Маріанна Іванівна
м. Берегово

У статті розглянуто особливості функціонування допрофесійної педагогічної підготовки фахівців іноземних мов в Угорщині в ракурсі орієнтації учнів на педагогічну професію та формування у них професійної мотивації.

Ключові слова : допрофесійна педагогічна підготовка, профорієнтація, мотивація

З метою підвищення престижу педагогічної професії в Угорщині впродовж останніх років значна увага звертається на професійну роботу та допрофесійну педагогічну підготовку.

Підкреслимо, що створення орієнтирів для вибору професії учнівською молоддю є основою формування навчальної та професійної мотивації. Тому своєчасна психолого-педагогічна допомога учням у виявленні схильності до різних сфер професійної діяльності та прийнятті рішення щодо роду майбутньої професії є важливим кроком на шляху до формування конкретних життєвих та професійних планів, а також свідомого вибору професії.

Таким чином, метою даної статті є виявлення особливостей функціонування допрофесійної педагогічної підготовки фахівців іноземних мов в Угорщині в ракурсі орієнтації учнів на педагогічну професію та формування у них професійної мотивації.

Питання профорієнтації та допрофесійної підготовки розглядаються у працях таких угорських дослідників як П.Рокушфалві, К.Сіладі, Е.Барков, Л.Варга, Ю.Конц, М.Адам та ін. За визначенням науковців, профорієнтація – це процес надання допомоги учням у виборі майбутньої професійної діяльності шляхом врахування їх індивідуальних потреб та якомога ширшої інформатизації [4, с.12].

Угорські вчені цілком слушно відзначають, що формування професійних орієнтирів слід розпочинати вже в шкільному віці як невід'ємну складову виховної роботи та розвитку особистості школяра, збуджуючи мотивацію, інтерес до навчальної та професійної діяльності та сприяючи входженню учнів в соціум [5].

Професійні плани школярів є відображенням ціннісних орієнтацій, сформованих в ході виховного впливу школи, родини, суспільства та оточуючого середовища. Тому визначення професійної придатності необхідно уточнювати шляхом вивчення істинних мотивів професійного вибору, навіть за умови володіння учнем необхідними професійно значущими задатками.

Вчені підкреслюють необхідність активізації діяльності учнів, важливість осмислення професійного вибору. Профорієнтаційна робота має носити не настановчий, а дорадчий характер, сприяючи розвитку почуття відповідальності за прийняття школярем рішень. Учні важливо відчувати, що його вибір є добровільним та відповідає його особистим запитам [5].

Зауважимо, що в Угорщині значний інтерес до проблеми профорієнтації простежується з початку 90-х років, коли в країні відбуваються масштабні зміни у політичному та суспільно-економічному устрої, які, в свою чергу, зумовили зміни стосовно попиту на працівників різних галузей та викликали необхідність забезпечення швидкої адаптації і трансформації системи професійної підготовки до умов ринкової економіки. Резонансом глобальних перетворень стало зміщення акцентів у змісті освіти: значущості набувають індивідуалізація та особистісна орієнтація навчально-виховного процесу, вивчення особистісних якостей школярів, їх потреб, здібностей та створення відповідних професійних орієн-

тирів.

Саме в цей час в Угорщині розпочинається активна цілеспрямована робота в загальноосвітніх навчальних закладах з профільної орієнтації, готується відповідна нормативно-правова база. Із прийняттям Національного базового навчального плану (130/1995 (X.26). указ уряду) профорієнтація стає важливим елементом змісту освіти. В 2007 році із доопрацюванням Національного базового навчального плану в парадигмі компетентісного підходу, зорієнтованість на професію було виділено як одну із шести найважливіших компетенцій, яку необхідно розвивати протягом всього періоду навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Сьогодні в Угорщині вже частково розроблено та впроваджено в навчально-виховний процес головні положення профорієнтаційної роботи, які передбачають профорієнтацію в 1–12 класах всіх типів загальноосвітніх шкіл та профільне навчання в 9–12 класах.

В Угорщині профільна освіта функціонує у двох площинах : профорієнтаційній роботі та профільному навчанні в системі загальноосвітніх шкільних закладів, а також спеціалізованих дорадчих центрах, які здійснюють профконсультування.

Основними цілями профорієнтації є : розвиток психологічних властивостей, інтересів, нахилів та особистості в цілому; самопізнання, особливо щодо придатності до певних професій; планування майбутнього, формування Я-образу; ознайомлення школярів зі світом професій та їх природою; ознайомлення школярів із особливостями професійної підготовки [6]. Профорієнтація повинна сприяти гармонізації особистих запитів школярів та потреби суспільства у високоосвічених та компетентних працівниках. На думку П. Рокушфалві, метою профорієнтації є спрямування особистості до професійного вибору, в результаті якого відбудеться суспільно значуща реалізація особистісних потреб [2, с.65].

До найважливіших завдань профорієнтаційної роботи загальноосвітніх навчальних закладів вчені відносять :

- сприяння розвитку зрілості особистості школяра та свідомого професійного вибору, позаяк для юнацького віку властивими є труднощі у прийнятті чіткої особистісної позиції, уникнення критичних ситуацій вибору, недостатній рівень розвитку почуття відповідальності, нездатність досягнути часову перспективу та наслідки власних дій та вчинків;

- подолання труднощів, пов'язаних із свідомим вибором професії, які можуть виникати у зв'язку з недостатньою інформованістю про зміст професійної діяльності або неможливістю здобути попередньо обрану професію;

- подолання дилеми професійного вибору, як наприклад, спрямованість інтересів школяра на різні професії;

- розв'язання питання неадекватності професійного вибору, пов'язаного із недостатньою навчальною успішністю, незадовільним станом здоров'я тощо;

- гармонізація уявлень школяра про майбутню професію та реальні життєві обставини [3];

Загальноприйнятими формами організації профільного навчання в Угорщині є наступні : за сферами соціально-трудової діяльності (наприклад, гуманітарної, на основі якої здійснюється допрофесійна педагогічна підготовка та поглиблене вивчення ІМ); за рівнями складності (вивчення ІМ у 9–12 класах на середньому

та вищому рівні); підготовка до складання іспитів на атестат зрілості на вищому рівні (наприклад, з ІМ, інтегрованої дисципліни педагогіки і психології тощо); підготовка до навчання у ВНЗ відповідного профілю (наприклад, за педагогічним та філологічним напрямком).

На сьогоднішній день в Угорщині допрофесійна підготовка майбутніх фахівців ІМ та педагогічних кадрів здійснюється мережею закладів: загальноосвітніми середніми школами; загальноосвітніми середніми гуманітарними школами; гімназіями; загальноосвітніми середніми професійними школами; загальноосвітніми середніми професійними педагогічними школами.

В загальноосвітніх середніх школах, середніх гуманітарних школах та гімназіях організація профільного навчання відбувається за предметним принципом за одним або кількома профілями. Метою профільного навчання даного типу закладів освіти є підготовка до складання іспитів на атестат зрілості на вищому рівні, а також підготовка до навчання у ВНЗ за спорідненим напрямком підготовки. Загальноосвітні середні професійні та загальноосвітні середні професійні педагогічні школи передбачають загальноосвітню підготовку на рівні рівнозначному гімназії (для гуманітарного напрямку) та профільну підготовку (педагогічну, поглиблене вивчення ІМ).

В Угорщині поширеним є досвід функціонування шкіл різного типу на базі одного навчального закладу, як наприклад, гімназії та професійної педагогічної школи тощо. Деякі загальноосвітні школи формуються на базі вищих навчальних закладів, які забезпечують профільне навчання відповідного напрямку (наприклад, педагогічного), що здійснюється його науково-педагогічними працівниками.

Основною організаційною формою підготовки майбутніх педагогічних фахівців ІМ є загальноосвітні середні професійні та педагогічні професійні школи. Вважаємо за доцільне ближче ознайомитись із досвідом їх функціонування, позаяк вони є порівняно унікальним явищем по відношенню до української системи освіти.

Загальноосвітні середні професійні школи були сформовані на початку 1990-х років задля вирішення зростаючих прогалин на ринку праці. За період від 1991 до 1997 років з усіх створених 134 навчальних закладів – половина спеціалізується на допрофесійній та початковій професійній освіті. Починаючи від 2001 року професійні школи пропонують допрофесійну підготовку за 21 напрямком, як наприклад, освіта (педагогіка), соціальна робота, охорона здоров'я, мистецтво, інформатика, економіка, легка та важка індустрія, охорона навколишнього середовища, лісництво, торгівля, транспорт, туризм, сільське господарство і т.д.

Метою профільного навчання в середніх професійних та професійних педагогічних закладах є забезпечення загальноосвітньої та допрофесійної підготовки за гуманітарним напрямком та підготовка до подальшого навчання у ВНЗ за відповідною спеціальністю. Як зазначається у навчальному плані Євангельської гімназії та педагогічної професійної школи ім. Кошута Лойоша, основним завданням профільного навчання є формування мотивації школярів до вибору педагогічної професії та продовження навчання у вузі за педагогічним напрямком. Важливо також сприяти свідомому вибору школярів здачі іспиту на атестат зрілості вищого рівня з інтегрованої дисципліни «основи теорії освіти», що охоплює педагогіку та психологію [1, с. 65].

Після отримання атестату зрілості, слухачі даних освітніх закладів мають можливість отримати диплом молодшого спеціаліста за такими педагогічними спеціальностями, як наприклад, асистент педагога, асистент педагога дітей із вадами здоров'я, соціального педагога, соціального працівника та деяких інших, який передбачає в середньому 1–2-річний курс навчання.

У професійних школах передбачається вивчення базових шкільних дисциплін на кількох рівнях: стандартному –

обов'язковий мінімум, визначений типовим навчальним планом; академічному – поглиблене вивчення дисциплін, рівень якого є рівнозначним гімназійному або навіть вищим; профільному – професійне спрямування змісту навчальних дисциплін, вивчення профільних дисциплін (педагогіки, психології, педагогічної практики і т.д.).

Охарактеризуємо основні принципи побудови профільного навчання Євангельської гімназії та педагогічної професійної школи ім. Кошута Лойоша, зазначені в педагогічній програмі закладу:

- Зміст навчальних дисциплін, навчально-виховний процес, методи та засоби навчання сприяють індивідуалізації та диференціації навчання, розвитку навчальної та професійної мотивації, навчально-пізнавальних та професійних інтересів, схильностей, здібностей, потреб учнів.
- Допрофесійна підготовка та профільне навчання відбувається за рахунок варіативної компоненти навчального плану.
- Базові загальноосвітні предмети вивчаються у 9–10 класах на рівні гімназії.
- Вивчення основних профільних курсів (педагогіки, психології та ін.) розпочинається в 11-му класі. Школярі обирають подальшу спеціалізацію за рахунок вибіркових курсів, як наприклад, ІМ, музичне виховання, угорська мова та література, математика тощо.
- Допрофесійна практична підготовка, або педагогічна практика проводиться в 11–12 класах в обсязі двох годин на тиждень.
- Курс професійної орієнтації вивчається у 9–10 класах (4 години на тиждень).
- В 11–12 класах відбувається підготовка до здачі іспитів на атестат зрілості на вищому (ускладненому) рівні. Для прикладу, педагогіка вивчається в обсязі 3 годин на тиждень, психологія – 3 годин на тиждень, педагогічна практика – 2 години на тиждень [1, с.64–65].

Навчальним планом педагогічної професійної школи передбачено наступне змістове наповнення профільного навчання за педагогічним напрямком:

- 9–10 класи – поряд із загальнообов'язковими шкільними дисциплінами створюються умови для розвитку здібностей, схильностей школярів та профорієнтації; додатково вивчаються такі профільні дисципліни, як комунікація, психологія самопізнання та пізнання оточуючих, методика та стратегії учіння, світ сучасних професій, валеологія, культура та навколишнє середовище;
- 11–12 класи – включається вивчення педагогіки, психології та проходження педагогічної практики.

Дисципліна «професійна орієнтація» читається в обсязі 74 годин фахівцями з університетською освітою та спеціалізацією «вчитель з профорієнтаційної роботи». Коротко ознайомимось з тематикою курсу, який охоплює 5 основних напрямків:

- 1). Самопізнання, пізнання учнями власних інтересів, здібностей, сімейних традицій і т.д. На заняттях відбувається аналіз схильностей та здібностей, можливостей їх творчого застосування у професійній діяльності, позитивне підкріплення здібностей.
- 2). Ознайомлення учнів зі світом професій, з їх особливостями, можливостями просування по службі тощо.
- 3). Усвідомлення ролі та місця професій у житті людини.
- 4). Створення орієнтирів для визначення професійних та життєвих планів.
- 5). Активізація діяльності учнів з визначення професійних напрямів [4, с.65].

Метою педагогічної практики 11–12 класів є ознайомлення учнів з особливостями навчально-виховного процесу дошкільних навчально-виховних закладів, початкових шкіл, спеціальних закладів, на базі яких функціонують групи продовженого дня та

шкіл для дітей із вадами здоров'я. Важливим елементом педагогічної практики є формування мотивації на педагогічну професію через залучення школярів до навчально-виховної роботи, налагодження дружніх стосунків з вихованцями, спостереження та узагальнення здобутих теоретичних знань в реальних умовах освітніх закладів.

Результатом педагогічної практики є формування професійно важливих якостей властивих особистості вихователя, як наприклад, когнітивні та соціальні компетенції, здатність до саморозвитку і т.д.

Педагогічна практика в 11-му класі передбачає ведення журналу спостережень згідно попередньо визначених критеріїв, аналіз та обговорення побаченого. У 12-му класі заняття доповнюються мікрОВикладанням серед групи однокласників, проведенням позапрограмних навчально-виховних заходів, ігор тощо. Учні власноруч виготовляють унаочнення та інші навчальні засоби. Більшій практичній спрямованості навчання сприяє застосування мультимедійних засобів, відеозапис виступів, відповідей учнів і т.д.

Поглиблена іншомовна підготовка в деяких професійних школах Угорщини передбачає вивчення ІМ у випускному класі в обсязі 12 годин на тиждень. Щоденні двогодинні заняття з ІМ присвячуються розвитку іншомовних компетенцій: розвитку навичок спілкування, читання, письма та слухання. Вивчення країнознавчого матеріалу відбувається на основі двогодинних занять щотижня.

Отже, основними рисами угорської профільної освіти та допрофесійної педагогічної підготовки, які, на нашу думку, заслуговують уваги, є :

- 1). Важливе значення у профільній освіті за педагогічним напрямом надається формуванню мотивації на педагогічну професію, чому сприяють зміст та методи допрофесійної педагогічної підготовки.
- 2). В Угорщині зорієнтованість на професію вважається однією з 6 обов'язкових компетенцій, яку необхідно розвивати в учнів загальноосвітніх середніх шкіл всіх вікових категорій.
- 3). Профорієнтація є невід'ємною складовою виховної роботи, яка реалізовується протягом всього періоду навчання в загальноосвітніх закладах освіти, починаючи з 1-го класу.
- 4). В Угорщині здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю «вчитель з профорієнтаційної роботи».
- 5). Широка варіативність та різнобічність профільного навчання забезпечується великим діапазоном освітніх закладів та програм.
- 6). Основна допрофесійна педагогічна підготовка відбувається в спеціально організованих професійних або професійних педагогічних середніх школах.
- 7). В деяких професійних або професійних педагогічних школах Угорщини відбувається одночасна допрофесійна педагогічна підготовка та поглиблене вивчення ІМ, що надає угорській освітній системі певні переваги у порівнянні з вітчизняними традиціями допрофесійної підготовки майбутніх фахівців ІМ.

Література та джерела

1. Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola. Pedagógiai Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekgmiskolc.sulinet.hu/>. – Загол. з екрану. – Мова угор.
2. Rókusfalvy P. Pályaválasztás előkészítése / P.Rókusfalvy. – Budapest: Tankönyvkiadó, 1982.
3. Rozsnyai M. Pályaválasztás az általános iskolában, avagy hogyan segíthet az osztályfőnök? In : Tanári kérdések / M.Rozsnyai. – Raabe Klett kiadó, 1999.
4. Szilágyi K. Pályarorientáció. Tanári kézikönyv / [K.Szilágyi, M.Kenderfi, Zs.Retegi, P.Völgyesy]. – Budapest: Nemzeti Szakkepzési Intézet, 2004. – 93 p.
5. Szücs J. Egy fővárosi nevelőotthon pályaválasztási, pályairányítási munkájának 20-éves tapasztalatai / In: Tanulmányok, cikkek a fővárosi gyermekvédelem köréből / J.Szücs. – 1980. – N 26. – P.179 –192
6. Tóth G. és mtsai. Pályaválasztás. Pályapedagógiai feladatok az általános iskolában / G.Tóth. – Budapest: Országos pedagógiai intézet, 1982.

В статті розглядаються особливості функціонування допрофесійної педагогічної підготовки спеціалістів в області іноземного мови в Угорщині в ракурсі орієнтації учасників на педагогічну професію, а також формування у них професійної мотивації.

Ключевые слова: допрофесійна педагогічна підготовка, профорієнтація, мотивація

The author of the article has analyzed peculiarities of pre-professional education of prospective foreign language specialists in the system of secondary education of Hungary in respect to their orientation to teaching and motivation development.

Key words: pre-professional teacher education, orientation to teaching, motivation.

УДК 371.214.1:821.161.2 (477.87)

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТТЯ)

Марфінець Надія Василівна
м.Ужгород

У статті проаналізовано навчальні програми з літературного краєзнавства, які з'явилися в добу незалежності України у шкільництві Закарпаття. Виокремлено характерні риси, структурно-компонентний склад, особливості змісту аналізованих освітніх документів.

Ключові слова: програма з літературного краєзнавства, тематичний блок, аналіз текстового компоненту.

Вступ. Сучасний стан розвитку шкільної літературної освіти учнів необхідно розглядати як цілісний історико-культурологічний феномен, якому властиві динамічність, інтеграція, орієнтація на людину, націю, оновлення змісту на основі багатовікових культур усіх етносів та національних меншин, що проживають на території України. З цього погляду засвоєння культури близького рідномовного оточення, результативність літературно-краєзнавчої роботи,